

**Synopsis van de onderwijssystemen
en lopende hervormingen in Europa
België – Vlaamse Gemeenschap 2008**

Vlaamse overheid

Verantwoordelijke uitgever:
Gaby Hostens
Afdeling Internationale Projecten Onderwijs
Koning Albert II-laan 15
1210 Brussel

Tekst:
Rob De Vries

Coördinatie:
Ilse Scheirlinckx

Drukwerk:
Ministerie Onderwijs en Vorming
Drukkerij

Naast deze brochure geeft het Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming tal van andere publicaties uit. Voor een overzicht kunt u terecht op de website www.ond.vlaanderen.be/publicaties. Een papieren versie van de catalogus kunt u bekomen bij het Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming, Agentschap voor Onderwijscommunicatie, Cel Publicaties Onderwijs, Koning Albert II-laan 15, 1210 Brussel, tel: 02-553.66.53 – fax: 02-553.66.54 – e-mail: onderwijspublicaties@vlaanderen.be

U kan alle Eurydice publicaties raadplegen op www.eurydice.org.

D/2008/3241/054

Synopsis van de onderwijssystemen en lopende hervormingen in Europa

België - Vlaamse Gemeenschap

April 2008

1 Onderwijsbevolking en onderwijstaal

Op 1/1/2006 was 34% van de bevolking in het Vlaams Gewest jonger dan 30 jaar (FOD Economie). Op 1/10/2006 waren er volgens het rijksregister 968.926 leerplichtigen (geboortjaar 1989-2000). De onderwijstaal is Nederlands.

2 Administratieve controle en het door de staat gefinancierd en gesubsidieerd onderwijs

Sinds 1989 heeft de **federale staat** haar verantwoordelijkheid voor onderwijs overgeheveld naar de Gemeenschappen, behalve voor het begin en einde van de leerplicht, de minimumvoorwaarden voor het verlenen van diploma's en het pensioenstelsel. Ze geeft aan de gemeenschappen jaarlijks een vaste financiële dotatie voor onderwijs.

Centraal in de Belgische onderwijswetgeving staat de grondwettelijke vrijheid van onderwijs. Deze geeft elke natuurlijke persoon of rechtspersoon het recht om scholen op te richten (de 'inrichtende machten' of, in het basisonderwijs, de 'schoolbesturen'). Het is ook een vrijheid om scholen in te richten en te funderen op een confessionele of niet-confessionele levensbeschouwing of op specifieke pedagogische of onderwijskundige opvattingen. Het geeft bovendien aan leerlingen en hun ouders het recht vrij hun school te kiezen (zie ook 4 ii).

Inzake organisatie van het onderwijs worden in Vlaanderen drie grote '**onderwijsnetten**' onderscheiden:

- GO!, het **onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap** wordt gefinancierd door de Vlaamse Gemeenschap en heeft als inrichtende machten de Raad en de 28 scholengroepen (die bestaan uit basis- én secundaire scholen); het recruteert 14,2 % van de leerlingen basis- en 16,7 % secundair onderwijs;
- het **gesubsidieerd officieel onderwijs** wordt georganiseerd door steden en gemeenten en provincies en gesubsidieerd door de Vlaamse Gemeenschap en recruteert 22,15 % van de leerlingen basis- en 7,9 % secundair onderwijs. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest voert de Vlaamse Gemeenschapscommissie een netoverschrijdend onderwijsbeleid dat complementair is aan dat van de Vlaamse Gemeenschap. Ze treedt ook op als inrichtende macht van enkele gesubsidieerde hoofdstedelijke Vlaamse scholen;
- het **gesubsidieerd vrij onderwijs** wordt georganiseerd door privaatrechtelijke inrichtende machten, en is gesteund op een confessionele (katholieke, joodse, protestantse) of niet-confessionele levensbeschouwing of op een welbepaalde pedagogische of onderwijskundige opvatting (de zogenaamde methodescholen), erkend en gesubsidieerd door de Vlaamse Gemeenschap; het recruteert 63,5 % der leerlingen basis- en 75,2 % secundair onderwijs.

Er bestaat **privé-onderwijs** en een beperkte vorm van **huisonderwijs**, die noch erkend, noch gesubsidieerd worden. Het huisonderwijs telt 0,03 % der leerlingen in het basisonderwijs en 0,07 % in het secundair onderwijs.

Om gesubsidieerd te kunnen worden, moeten scholen o.m. een wettelijk of decretaal vastgelegde structuur aannemen, een erkend leerplan gebruiken, met daarin de eindtermen, die ze ook moeten bereiken. Ze moeten ook onderwijsinspectie en overheidscontrole toelaten (zie verder 4 v). Ze krijgen per leerling 76% van de middelen voorzien voor leerlingen in de scholen van de Vlaamse Gemeenschap. Vanaf 1 januari 2009 treedt een nieuw financieringssysteem in voege (zie 9 ii).

Het **Vlaams ministerie van Onderwijs en Vorming** bestaat uit het **DOV, Departement Onderwijs en Vorming**, dat onder leiding van de secretaris-generaal zorgt voor de beleidsondersteuning, en 4 **agentschappen** die o.l.v. van een administrateur-generaal zorgen voor de beleidsuitvoering: AgODi, voor Onderwijsdiensten (de diensten voor basis-, secundair-, deeltijds kunstonderwijs, centra voor leerlingenbegeleiding, inspectie en begeleiding); AHOVOS, voor Hoger Onderwijs, Volwassenenonderwijs en Studietoelagen; AOC, voor Onderwijscommunicatie; en AGION, voor Infrastructuur in het Onderwijs.

In de huidige regering (2004-2009) is de minister van Onderwijs en Vorming tevens minister van Werk. De minister wordt bijgestaan door een kabinet met o.m. onderwijsdeskundigen.

Lokale openbare besturen, de provincieraad en de gemeenteraad, fungeren enkel als inrichtende macht van het eigen provinciale en stedelijk/gemeentelijk onderwijs.

Op alle niveaus en in alle onderwijsnetten zijn overlegstructuren uitgebouwd. Het centraal overleg- en adviesorgaan is de VLOR, **Vlaamse Onderwijsraad**, waarin alle onderwijsparticipanten vertegenwoordigd zijn.

De VLOR is een strategische adviesraad die o.m. advies dient te geven bij alle voorontwerpen van decreet en onderwijsbeleidsrapporten en -documenten bestemd voor het Vlaams Parlement. De VLOR organiseert ook systematisch overleg tussen alle onderwijsparticipanten en social partners.

Scholen dienen een pedagogische -, een ouder-, leerlingen- en een schoolraad op te richten. Op het niveau van scholengemeenschappen (samenwerkingsverbanden van scholen op hetzelfde onderwijsniveau in de 44 schoolzones) moeten die schoolraden van de aangesloten scholen vertegenwoordigd zijn in een medezeggenschapscollege.

In het hoger onderwijs kan de participatie van personeelsleden, studenten en socio-economische en culturele milieus georganiseerd worden volgens een inspraakmodel of een medebestuurmodel.

De inrichtende machten zijn verantwoordelijk voor de selectie van leraren en het aanwerven en bevorderen van ondersteunend, administratief en management personeel in overeenstemming met de statutaire wetgeving. Om hun scholen te ondersteunen en te vertegenwoordigen hebben ze koepelorganisaties opgericht.

Een **onderwijsinspectie** bewaakt de kwaliteit van het onderwijs in alle scholen door systematische schooldoorlichtingen, die in team worden uitgevoerd. Ze resulteren in schoolverslagen die op de website van onderwijs gepubliceerd worden. Ieder jaar verschijnt een openbaar jaarverslag 'de onderwijsspiegel' met de belangrijkste bevindingen voor het onderwijs en bestemd voor het parlement. De onderwijsinspectie is ingedeeld per niveau, met daarnaast een aparte inspectie voor de levensbeschouwelijke vakken.

In het **hoger onderwijs** hanteert men een interne zelfevaluatie, die gebruikt wordt als basis voor een externe doorlichting door een **visitatiecommissie** van deskundigen (gecoördineerd door de Vlaamse Hogescholenraad VLHORA en de Vlaamse Interuniversitaire Raad VLIR). Deze verslagen vormen op hun beurt de basis voor een **accreditatie** door het Nederlands-Vlaams Accreditatie Orgaan NVAO. De NVAO erkent formeel dat een opleiding beantwoordt aan minimale internationale kwaliteitsnormen.

Netspecifieke pedagogische begeleidingsdiensten begeleiden scholen en leerkrachten.

3 Kleuteronderwijs

Kleuters kunnen vanaf 2,5 jaar ingeschreven worden in een kleuterschool, telkens de dag na de eerstvolgende schoolvakantie. Vanaf 3 jaar kan men ze elke schooldag inschrijven. Het kleuteronderwijs is niet verplicht. Het maakt samen het lager onderwijs deel uit van het basisonderwijs, nieuwe scholen moeten zowel kleuter als lager onderwijs aanbieden. Van alle 5-jarigen gaat 99 % naar het kleuteronderwijs.

Er wordt geen inschrijvingsgeld van de ouders gevraagd – maar scholen rekenen de ouders wél “extra” kosten aan (tijdschriftjes, extra muros activiteiten...maar het bereiken van de eindtermen moet kosteloos kunnen.)

Kinderen die op 6-jarige leeftijd nog niet rijp zijn om naar de lagere school over te stappen, kunnen nog een jaar langer in het kleuteronderwijs blijven. In het buitengewoon kleuteronderwijs kan de overstap 2 jaar worden uitgesteld.

4 Leerplicht onderwijs

i) Fasen

Lager onderwijs	Van 6 tot 12 jaar
Secundair onderwijs	Van 12 tot 18 jaar
1 ^e graad: 1 ^e leerjaar A - 1 ^e leerjaar B 2 ^e leerjaar - 2 ^e Beroepsvoorbereidend leerjaar	Van 12 tot 14 jaar
2 ^e graad: algemeen - technisch - kunst - beroepssecundair onderwijs	Van 14 tot 16 jaar
3 ^e graad: algemeen - technisch - kunst - beroepssecundair onderwijs + deeltijds beroeps-secundair onderwijs	Van 16 tot 18 jaar

In België bestaat geen schoolplicht maar **leerplicht** voor een periode van 12 jaar. Die start vanaf het schooljaar waarin het kind 6 jaar wordt en eindigt zodra een jongere 18 jaar wordt.

De voltijdse leerplicht duurt tot 16 jaar. Wie de 1^e graad secundair onderwijs succesvol doorlopen heeft, kan al vanaf 15 jaar kiezen voor deeltijdse leerplicht (zie 5).

ii) Toelatingscriteria

Leerlingen worden toegelaten in het lager onderwijs vanaf 6 jaar, in het secundair onderwijs met een getuigschrift basisonderwijs. Starten vanaf 5 jaar in het lager en zonder getuigschrift in het secundair onderwijs is mogelijk mits instemming van de betreffende klassenraad, ouders en centrum voor leerlingenbegeleiding.

Er is geen inschrijvingsgeld in het basis- en secundair onderwijs; de school kan enkel een beperkt aantal "extra" kosten aanrekenen. Die kosten kunnen in het secundair onderwijs enkel worden vastgelegd na overleg in de schoolraad en moeten ten laatste bij het begin van het schooljaar schriftelijk worden medegedeeld (bv. d.m.v. het schoolreglement). In het basisonderwijs zal vanaf 2007-2008 worden gewerkt met een maximumfactuur.

Het **gelijkeonderwijskansenbeleid** (GOK) verankert het principieel recht op inschrijving in een school en vestigingsplaats naar keuze ongeacht huidskleur, nationale of etnische afkomst, religie of geslacht. Op voorwaarde tenminste dat de school niet volzet is, de leerling niet werd uitgesloten in een vorig jaar en het pedagogisch project en schoolreglement worden onderschreven. Lokale Overlegplatforms (LOP's) moeten waken over de toepassing van het gelijkeonderwijskansenbeleid op het lokale vlak.

iii) Duur van de schooldag/week/jaar

Het schooljaar begint op 1 september en eindigt in de praktijk op 30 juni.

In het basisonderwijs geldt een lessentabel van 28 lestijden van 50 minuten per week. In het secundair onderwijs zijn 28 lesuren van 50 minuten het verplichte minimum en 36 lesuren het maximum; in de praktijk volgen bijna alle leerlingen minstens 32 lesuren. De lessen zijn in basis- en secundair onderwijs gelijkmatig verspreid van maandag tot vrijdag. In het basisonderwijs is de woensdagnamiddag verplicht vrij. In het secundair onderwijs is keuze mogelijk, maar is het vrijwel overal ook woensdagnamiddag vrij. De lessen beginnen ten vroegste om 8u en eindigen tussen 15u en 17u. De middagpauze duurt minstens 50 minuten.

iv) Klasgrootte en groepering van leerlingen

Over de groepering van leerlingen kan de school vrij beslissen, maar het gebeurt meestal per leeftijd. In het basisonderwijs is er een klasleraar, maar voor sport en levensbeschouwelijke vorming zijn er steeds aparte leerkrachten. In het secundair onderwijs zijn er vakleerkrachten.

v) Leerinhouden en de controle ervan

De inrichtende machten hebben het autonome recht leerplannen uit te werken, een pedagogisch project uit te bouwen, pedagogische methoden te kiezen en schoolregels vast te leggen, op voorwaarde tenminste dat de wettelijke richtlijnen en democratische beginselen geëerbiedigd blijven.

Voor het hele leerplichtonderwijs zijn minimumdoelstellingen vastgelegd. Ze worden ontwikkeld door de Entiteit Curriculum, voor advies voorgelegd aan de Vlaamse Onderwijsraad en daarna door het Vlaams Parlement goedgekeurd. "Eindtermen" zijn minimumdoelstellingen die door de meerderheid van de leerlingen van een bepaald niveau dienen te worden bereikt, "ontwikkelingsdoelen" zijn minimumdoelstellingen die dienen te worden nagestreefd. Een afwijking van die doelstellingen i.f.v. een specifiek pedagogisch project kan slechts worden toegestaan via een strikte procedure.

De **Leerplannen** die door de inrichtende machten kunnen worden ontwikkeld, moeten herkenbaar de eindtermen bevatten, dienen goedgekeurd te worden door de onderwijsinspectie en geratificeerd door het Vlaams Parlement.

Voor het **basisonderwijs** is een kerncurriculum vastgelegd dat voor het *kleuteronderwijs* bepaald is door ontwikkelingsdoelen in de leergebieden lichamelijke opvoeding, muzische vorming, Nederlands, wereldoriëntatie, initiatie wiskunde. Voor het *lager onderwijs* zijn naast ontwikkelingsdoelen ook eindtermen bepaald in de leergebieden lichamelijke opvoeding, muzische vorming, Nederlands, Frans, wereldoriëntatie, wiskunde en de leergebiedoverschrijdende thema's 'leren leren' en sociale vaardigheden.

In de 1^e graad van het **secundair onderwijs** is er nog geen opdeling in onderwijsvormen (zie 4i). In het 1° leerjaar zijn 27 uren verplicht gemeenschappelijke vakken, in het 2^e leerjaar 24u.

In de 2^e en 3^e graad is er een **gemeenschappelijk gedeelte** per onderwijsvorm. Daarnaast is er een **optioneel gedeelte** dat groter is in het technisch-, kunst- en beroepssecundair onderwijs dan in het algemeen vormend secundair onderwijs. De verplichte vakken zijn levenbeschouwelijke vorming, Nederlands, Frans.

Vanaf het 2^e leerjaar zijn eveneens verplichte vakken: Engels (behalve in de beroepsgerichte leerjaren), wiskunde, natuurwetenschappen of fysica of biologie, geschiedenis of maatschappelijke vorming of aardrijkskunde, artistieke of plastische of muzikale opvoeding (enkel in de 1^e graad), lichamelijke opvoeding en technologische opvoeding (enkel in de 1^e graad).

Het **officieel onderwijs** (gesubsidieerd officieel en gemeenschapsonderwijs) moet de keuze tussen niet-confessionele zedenleer en godsdienst waarborgen. Het moet ook officiële leerplannen gebruiken die zijn ontwikkeld door organisaties van het officieel onderwijs.

vi) Sanctionering studies, studievoortgang en kwalificaties

De inrichtende machten zijn vrij in hun evaluatiebeleid en het uitreiken van officiële getuigschriften.

In het **basisonderwijs** wordt de overgang naar het volgende leerjaar bepaald door de klasleraar, vaak in overleg met de directeur en eventueel andere leden van het onderwijsteam.

Het **getuigschrift basisonderwijs** kan worden bekomen op het einde van: het 6^e leerjaar lager onderwijs, het 1^e jaar secundair onderwijs en het voorbereidende leerjaar beroepsonderwijs (2^e jaar secundair onderwijs). Met dat getuigschrift kunnen leerlingen het 1^e leerjaar A van het secundair onderwijs aanvangen. Zonder getuigschrift van het basisonderwijs gaat een leerling normaliter naar het 1^e leerjaar B.

In het **secundair onderwijs** beslist de delibererende klassenraad (met alle leraars die aan de betreffende leerling les hebben gegeven) over de overgang van een leerling en de uitreiking van een **oriënteringsattest**: A: geslaagd, B: selectieve voortgang met uitsluiting van sommige onderwijsvormen of richtingen, C: zittenblijven.

Een **diploma secundair onderwijs** kan worden uitgereikt op het einde van de:

- 3^e graad na het 2^e leerjaar ASO (algemeen secundair), TSO (technisch secundair), KSO (kunstsecundair) en na het 3^e leerjaar BSO (beroepssecundair) ingericht als specialisatiejaar
- 4^e graad BSO na het 1^e of het laatste leerjaar.

Op het einde van de andere graden kunnen **getuigschriften** worden afgeleverd.

In een aantal leerjaren en onderwijsvormen moeten de leerlingen slagen in een **geïntegreerde proef (GIP)**:

Het facultatief voorbereidend jaar op het hoger onderwijs levert een **attest van regelmatige lesbijwoning** op.

In de hoogste jaren kan ook een **getuigschrift over basiskennis van het bedrijfsbeheer** worden behaald.

5 Deeltijdse leerplicht-onderwijs en post-secundair onderwijs na de leerplicht

i) Soorten onderwijs/instellingen

De deeltijdse leerplicht vangt aan vanaf 16 jaar, of vanaf 15 jaar voor wie de 1^e graad secundair onderwijs heeft doorlopen en eindigt op het ogenblik dat de leerling 18 jaar wordt. Leerlingen kunnen kiezen tussen:

- **deeltijds beroepssecundair onderwijs**, aangeboden in 48 CDO's, centra voor deeltijds beroepsonderwijs, verbonden aan secundaire scholen die voltijds TSO en BSO aanbieden.
- de opleidingsprogramma's in de **leertijd**, georganiseerd in de 23 campussen van SYNTRA Vlaanderen
- de **erkende deeltijdse vorming**, georganiseerd door 6 vormingsorganisatoren, in 21 CDV's, centra voor deeltijdse vorming
- het **deeltijds zeevisserijonderwijs**, dat nog slechts enkele leerlingen telt.

De 4^e graad beroepssecundair onderwijs valt buiten de leerplicht.

ii) Toelatingscriteria

De **deeltijdse leerplichtstelsels** zijn toegankelijk voor jongeren van zodra deze deeltijds leerplichtig zijn. Het DBSO is ook toegankelijk voor jongeren tussen 18 en 25 jaar mits zij zich niet inschrijven in een studierichting die ze al voltijds in de 3^e graad secundair onderwijs hebben gevolgd.

De 4^e graad beroepssecundair onderwijs is toegankelijk met een diploma secundair onderwijs of een studiegetuigschrift van het 2^e leerjaar van de 3^e graad van het secundair onderwijs.

iii) Leerinhouden en de controle ervan

Deeltijds beroepssecundair onderwijs wordt 2 dagen per week, 40 weken per jaar aangeboden met wekelijks 15 lestijden van 50 minuten (doorgaans 7 lestijden algemene, sociale en persoonlijkheidsvorming en 8 beroepsgerichte vorming). Gelijktijdige deeltijdse tewerkstelling is niet verplicht, maar wordt wel aangemoedigd. Het wordt ook modulair georganiseerd.

De **leertijd** duurt in principe 3 jaar en omvat zowel een leerovereenkomst voor praktijkvorming van 4 dagen/week onder leiding van een ondernemingshoofd-opleider, als een theoretische vorming van 1 dag per week, met 120 uur/jaar maatschappijgerichte en 120 uur/jaar beroepsgerichte vorming, eventueel aangevuld met taalcursussen e.a. De leerlingen worden begeleid door een leertrajectbegeleider.

De **deeltijdse vorming** is niet geassocieerd met studierichtingen en vakken. Het omvat tenminste 240 jaaruren (360 voor 15-jarigen) en moet voor tenminste 1/3 uit persoonlijke en maatschappelijke vorming bestaan en voor tenminste 1/3 uit arbeidsgerichte vorming.

De **4^e graad beroepssecundair onderwijs** omvat 3 studierichtingen (in 3 studiegebieden): plastische kunsten en modevormgeving (beide 2 jaar) en verpleegkunde dat 3 jaar duurt en ook modulair wordt georganiseerd. Gezien hun specifiek karakter is voor deze opleidingen geen kerncurriculum opgelegd.

iv) Assessment, studievoortgang en kwalificaties

In het **deeltijds beroepssecundair onderwijs** zijn volgende studiebewijzen mogelijk:

- een **getuigschrift van de 2^e graad van het secundair onderwijs** op voorwaarde dat de leerling o.m. een deeltijdse alternerende werkplekervaring op contractuele basis heeft verworven;
- een **attest van verworven bekwaamheden**, voor wie het getuigschrift niet haalt;
- een **kwalificatiegetuigschrift van het deeltijds beroepssecundair onderwijs**;
- een **getuigschrift over basiskennis van het bedrijfsbeheer**.

In het **modulair beroepsonderwijs** leidt elke module tot een **deelcertificaat**. Alle modules van een leertraject samen leiden tot een **certificaat**. Een of meerdere certificaten gekoppeld aan eindtermen en met een minimaal bepaalde studieduur leiden tot een **diploma**.

Het succesvol afronden van de **leertijd** levert een erkend **getuigschrift** op dat toegang geeft tot de ondernemersopleiding. Het voldoet tevens aan de vestigingseisen inzake beroepskennis voor het merendeel van de gereglementeerde beroepen.

Deelnemers aan een **erkende deeltijdse vorming** kunnen een attest van verworven bekwaamheden krijgen.

6 Hoger onderwijs: structuur, toelatingsvoorwaarden en kwalificaties

i) Structuur

Het hogeronderwijssysteem in Vlaanderen bestaat uit hogescholen, universiteiten en associaties van hogescholen met een universiteit.

Conform de bachelor-masterstructuur worden volgende soorten opleidingen georganiseerd:

- **Professioneel gerichte bacheloropleidingen** zijn gericht op de beroepspraktijk en worden enkel door hogescholen ingericht. Ze sluiten aan bij het secundair onderwijs.
- **Academisch gerichte bacheloropleidingen** aan hogescholen binnen een associatie of aan universiteiten zijn gericht op doorstroming naar de mastersopleiding. Ze sluiten eveneens aan bij het secundair onderwijs.
- **Masteropleidingen** sluiten aan bij een academisch gerichte bacheloropleiding en worden aangeboden door universiteiten en hogescholen binnen het kader van een associatie.
- Voor verdere uitdieping zijn er bachelor-na-bachelor en master-na-master opleidingen, postgraduaatsopleidingen en doctoraatsopleidingen.

Er zijn 5 **associaties** in Vlaanderen. Een associatie is een institutionele samenwerking tussen een universiteit en één of meer hogescholen.

In lijn met de aanbevelingen van de Bolognaverklaring is een tussenniveau van 'subdegrees' in voorbereiding.

ii) Toegang

Tot de **bacheloropleiding** heeft men toegang mits bezit van een diploma secundair onderwijs, een diploma hoger onderwijs voor sociale promotie (met uitzondering van het getuigschrift pedagogische bekwaamheid), of een buitenlands diploma of getuigschrift dat daarmee als gelijkwaardig is erkend.

Er is enkel een **toelatingsproef** voor de bacheloropleidingen in het studiegebied geneeskunde en tandheelkunde. **Artistieke toelatingsproeven** bestaan voor de studiegebieden audiovisuele en beeldende kunst, muziek en podiumkunsten in het hoger kunstonderwijs. Ook een **taalproef** kan eventueel worden opgelegd.

Een academisch gerichte bacheloropleiding geeft rechtstreeks toegang tot een **masteropleiding**.

Een professioneel gerichte bachelor dient daartoe een **schakelprogramma** (overgangsprogramma tussen professionele bachelor en master met een studieomvang van ten minste 45 studiepunten en ten hoogste 90 studiepunten) te volgen. Een **voorbereidingsprogramma** is een overgangsprogramma tussen een academisch gerichte bachelor en master, eventueel te volgen wanneer de bachelor niet rechtstreeks aansluit bij de master.

Bachelor-na-bacheloropleidingen vergen een diploma van bachelor. De toegang kan eventueel beperkt worden tot bacheloropleidingen met specifieke kenmerken. Afgestudeerden van andere bacheloropleidingen dienen dan een voorbereidingsprogramma te volgen.

Master-na-masteropleidingen vereisen een diploma van masteropleiding. De instellingen kunnen de toegang verder beperken tot afgestudeerden van masteropleidingen met specifieke opleidingskenmerken.

Doctoraatsopleidingen vergen een diploma van een masteropleiding.

iii) Kwalificaties

De bacheloropleiding leidt tot het diploma van bachelor, de masteropleiding tot het diploma van master. Deze diploma's kunnen ook behaald worden rekening houdend met eerder verworven competenties of kwalificaties (EVC en EVK). De graad van doctor wordt behaald na de openbare verdediging van een proefschrift.

7 Bijzondere educatieve noden

Naast het gewone onderwijs bestaat er ook **buitengewoon onderwijs** opgedeeld in types naargelang aard en omvang van de handicap: 6 types op niveau kleuteronderwijs voor 0,77% der kleuters; 8 types lager onderwijs voor 6,43% der leerlingen; 4 opleidingsvormen op secundair niveau voor 3,89% der leerlingen.

Binnen het gewone onderwijs worden kinderen met speciale noden opgevangen door:

- **het GON, geïntegreerd onderwijs** op alle onderwijsniveaus, met extra begeleiding van de leerlingen door een personeelslid uit het buitengewoon onderwijs.
- **het ION, inclusief onderwijs** waarin maximaal 50 kinderen met een matige of ernstige verstandelijke handicap (type 2) worden opgenomen in het lager onderwijs en daar begeleid in een individueel traject.
- **het GOK, gelijke onderwijskansenbeleid**, dat zorgt voor extra onderwijsbegeleiding in basis- en secundaire scholen met veel kansarme leerlingen. Het waakt ook over het inschrijvingsrecht en stimuleert tijdelijke projecten kunstinitiatie. In 2005-2006 waren er 128.270 GOK-leerlingen in het basisonderwijs en 26.145 in het secundair.

Daarnaast zijn er specifieke voorzieningen voor **migrantenleerlingen**:

- **het OKAN, onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers** zorgt voor 1450 leerlingen in het gewoon basisonderwijs en 1749 leerlingen in het gewoon secundair onderwijs
- **het Brussels Curriculum** zorgt voor extra taaltraining in de 1^e graad van het Nederlandstalig secundair onderwijs in Brussel
- extra ondersteunende maatregelen in de **randgemeenten rond Brussel, de taalgrensgemeenten en de daaraan grenzende gemeenten** moeten de Nederlandstalig basisscholen en de integratie van anderstalige kinderen daarin versterken.
- **het OVB, onderwijsvoorrangsbeleid** kent extra lesuren/lestijden toe aan scholen in het buitengewoon basis- en secundair onderwijs.

8 Leerkrachten

De nieuwe lerarenopleidingen zijn gestart in september 2007. Voortaan zijn er twee wegen.

1) **Geïntegreerde lerarenopleidingen** die georganiseerd worden aan hogescholen en leiden tot de graad van bachelor in onderwijs, respectievelijk kleuteronderwijs, lager onderwijs en secundair onderwijs.

De opleiding duurt 3 jaar en omvat 180 studiepunten, inclusief 45 voor de stage.

2) Studenten die reeds een ander diploma hebben van hoger onderwijs of volwassenenonderwijs of relevante beroepservaringen hebben en enkel een bijkomende pedagogische/didactische training nodig hebben kunnen een **specifieke lerarenopleiding** volgen. Deze omvat een studiebelasting van 60 studiepunten, waarvan 30 voor de stage. Deze programma's worden georganiseerd aan universiteiten, hogescholen en CVO's, Centra voor Volwassenenonderwijs.

De praktijkcomponent kan niet enkel verworven worden via een preservice-training, d.i. de stage, maar ook via een in-servicetraining, een **LIO (Leraar-In-Opleiding) baan**, een onderwijsopdracht van 500 u op jaarbasis. De leraar-in-opleiding ontvangt een wedde (deze van leraar zonder pedagogisch bekwaamheidsbewijs) en wordt begeleid door een personeelslid van het centrum, de instelling of de school van tewerkstelling dat belast is met het mentorschap en ondersteund door de lerarenopleiding.

Al de verschillende opleidingsprogramma's zullen gelijkwaardig zijn en gebaseerd op dezelfde basiscompetenties voor leraar. Ze zullen rekening houden met eerder verworven kwalificaties en competenties en leiden tot hetzelfde diploma van leraar. Ze zullen ook alle onder hetzelfde systeem van kwaliteitszorg vallen namelijk de **visitatie. Mentoren**, ervaren leraren, zullen verantwoordelijk zijn voor de begeleiding en ondersteuning van stagiairs, leraren-in-opleiding en startende leraren. Er zal tevens een opleiding voor de mentoren worden georganiseerd.

Leraren zijn geen overheidsambtenaren, maar hebben een specifiek **statuut** dat verschillend is voor het gemeenschapsonderwijs en het gesubsidieerd onderwijs. Die verschillen worden overigens geleidelijk aan weggewerkt.

9 Huidige hervormingen en prioriteiten

Nuttige informatiebronnen terzake zijn de nieuwsbrieven op de website van het ministerie van Onderwijs en Vorming www.ond.vlaanderen.be/nieuws, de Beleidsbrief Onderwijs en Vorming 2007-2008 van de Vlaamse minister van Onderwijs en Vorming "Gelijke kansen op de hele onderwijsladder. Een tienkamp", conceptnota's en zijn recente toespraken <http://www.ond.vlaanderen.be/beleid/> en op de webstek van Minister Frank Vandenbroucke. Prioriteiten van de "tienkamp" zijn: een financiering van het onderwijs gericht op gelijke kansen en een tweede democratiseringsgolf, meer resultaat gerichte inspanningen van de onderwijsinstellingen met systematische evaluatie, partnerschap tussen school en ouders, screening van Nederlandse taalvaardigheid op scharniermomenten in de schoolloopbaan, een taalbeleid in elke school voor alle vakken, uitwisseling van goede praktijken, meer kleuters in kleinere klassen, ondersteuning van een gemotiveerde studie- en beroepskeuze, oprichting van een hoger onderwijs, aanpak van discriminatie op de arbeidsmarkt.

i) Recente gestarte ontwikkelingen

- Er is een inhaaloperatie gestart inzake **schoolinfrastructuur** (2007-2011).. Nieuwe scholen zullen meteen energiezuiniger moeten zijn en minstens voldoen aan de E70-norm. Bovendien is er een apart budget gereserveerd voor passiefscholen.
- Om de studiekosten te verlagen worden essentiële leermiddelen in het **basisonderwijs** gratis ter beschikking gesteld, terwijl voor de kosten van andere materialen en schoolse activiteiten vanaf 2008-2009 maximumfacturen worden ingevoerd.
- In 2007-2008 startte tevens een actieplan om **kleuterparticipatie** (vooral uit kansarme milieus) te verhogen. Daartoe kregen de scholengemeenschappen extra zorg+uren. Ook de participatie van kansarme ouders aan het schoolleven wordt een belangrijk aandachtspunt.
- Vanaf 1/1/2008 worden **universiteiten en hogescholen** op een nieuwe manier **gefinancierd**. Startende studenten worden gefinancierd op inputbasis tot ze in één opleiding 60 studiepunten hebben verworven. Vanaf dan wordt de instelling gefinancierd op basis van verworven studiepunten (output). Daarmee wil de minister de instellingen aangemoedigen studenten intensiever te begeleiden. De instellingen zullen ook een diploma-bonus ontvangen. Voor de studenten wordt een leerkrediet ingevoerd. Studenten met een beurs, werkstudenten en studenten met een functiebeperking wegen in het financieringsmodel zwaarder door. Voor deze laatste start bovendien een Steunpunt voor Leren en Werken met Functiebeperkingen in het Hoger Onderwijs. De nieuwe financiering gaat gepaard met een extra investering van 45 miljoen €. Maar de instellingen zullen ook hun opleidingsaanbod moeten rationaliseren en optimaliseren.
- De **hervorming van het volwassenenonderwijs** startte alvast in 2007 voor de centra voor volwassenenonderwijs, de 13 coördinerende regionale consortia, het VOCVO (Vlaams Ondersteuningscentrum voor het Volwassenenonderwijs) en de pedagogische begeleidingsdiensten. De hervorming van de basiseducatie gaat in op 1 september 2008. Schriftelijk afstandsonderwijs wordt niet langer georganiseerd door de overheid, maar ingebed in de nieuwe structuur. Modulair onderwijs en trajectbegeleiding zullen in de nieuwe werking centraal staan.
- Ook de hervorming van de **lerarenopleiding** is van start gegaan (zie 8).
- De projecten van 13 centrum- en 15 kleinere steden ter uitvoering van het netoverschrijdende lokaal **gelijke onderwijskansenbeleid** op stedelijk niveau hebben in 2007 een decretaale basis gekregen.

ii) Geplande hervormingen

- In 2007 werd een akkoord bereikt over **een nieuw financieringssysteem** voor de scholen van alle netten dat vanaf 1 januari 2009 operationeel wordt. Voortaan zal bij de verdeling van de middelen rekening worden gehouden met de objectieve verschillen tussen de scholen (officiële scholen dienen een levensbeschouwelijke keuze te garanderen, het onderwijs van de Vlaamse gemeenschap moet de vrije schoolkeuze waarborgen) en met het aantal kansarme leerlingen (op basis van sociale indicatoren die van belang zijn voor de schoolloopbaan). Het grootste deelbudget zal worden verdeeld op basis van schoolkenmerken (onderwijsniveau, onderwijsvorm, studierichting).
- In 2008-2009 worden ook **schooltoelagen** ingevoerd in het **basisonderwijs**. Ze worden gekoppeld aan een snellere en meer efficiënte controle op de schoolverzuim en op de inschrijving, waarbij de feitelijke aanwezigheid vanaf de 3^e dag van het schooljaar zal worden gecontroleerd. (Voor het onderwijs in Brussel werd daartoe zelfs een akkoord gesloten met de Franse gemeenschapsminister van onderwijs). Voor het **secundair** werden deze **schooltoelagen** en maatregelen tegen absentisme reeds in 2007-2008 ingevoerd. De voorwaarden voor een toelage worden conform gemaakt aan deze voor het hoger onderwijs. Voortaan zal ook worden gewerkt met een gezinsdossier dat geldt voor alle kinderen van dat gezin voor alle onderwijsniveaus. Ook leerlingen van centra deeltijds onderwijs, centra voor deeltijdse vorming en in de leertijd kunnen een **schooltoelage** krijgen.
- Om het beleidsvoerend vermogen van scholen te versterken werden in 2007 de lonen van directeurs basis-, secundair en volwassenenonderwijs verhoogd afhankelijk van de grootte van de school. In 2008 wordt fors geïnvesteerd in hun opleiding en nascholing. Ook de opleiding van schoolsecretariaten wordt

opnieuw georganiseerd door de AgODi. Nascholingsbudgetten zijn ook toegekend aan centra voor volwassenenonderwijs, het deeltijds kunstonderwijs en de centra voor leerlingenbegeleiding.

- In 2008 is een herziening gepland van een aantal **eindtermen**: natuurwetenschappen in basisonderwijs en de eerste graad van het secundair onderwijs; techniek voor het domein technologie bij wereldoriëntatie in het basisonderwijs en technologische opvoeding in de 1^e graad van het secundair onderwijs; vreemde talen in basis- en secundair onderwijs waarvoor de eindtermen zullen gekoppeld worden aan de niveaus en de bepalingen van het Europese Referentiekader voor de Talen (ERK). De vakoverschrijdende eindtermen in de drie graden van het secundair onderwijs worden geactualiseerd.
- De bestaande systemen van **afwisselend leren en werken** (deeltijds beroepssecundair onderwijs, de leertijd en deeltijdse vorming) zullen opgewaardeerd worden en tot samenwerking gebracht. Deeltijdse leerplicht zal daarbij een voltijdse invulling krijgen van minimaal 28 uren per week, waarbij het deeltijds leren verplicht zal gekoppeld worden aan een component werkplekieren. Waar deeltijds werken nog niet mogelijk is, komen er alternatieven: brugprojecten, voortrajecten en persoonlijke ontwikkelingstrajecten (voor hen die nog geen arbeidsattitude en -motivatie hebben ontwikkeld). Trajectbegeleiding zal cruciaal worden en een gestructureerde samenwerking vergen van de ondernemingen, alle opleidende instanties en de VDAB. Deze samenwerking zal ook nodig zijn voor de gegevensregistratie (o.m. ter controle van absentisme) en voor validering van screeningsinstrumenten. Ook de centra voor leerlingenbegeleiding zullen nauw betrokken worden. Het betreffende decreet is gepland voor 2008.
- Het **HBO, hoger beroepssecundair onderwijs** zal alle opleidingen omvatten tussen het secundair en het hoger onderwijs: het hoger onderwijs voor sociale promotie, de 7^e jaren in het technisch secundair onderwijs en de 4^e graad beroepssecundair onderwijs. Het zal leiden tot beroepskwalificaties van niveau 4 of 5 van het EQF en bekrachtigd worden met respectievelijk een certificaat HBO en een HBO-graduaatsdiploma.
- Ter coördinatie en harmonisering van de bestaande decreten hoger onderwijs zal er ook een **nieuw basisdecreet hoger onderwijs** komen.
- In 2008 wordt ook een ontwerpdecreet voorbereid voor de oprichting van een **agentschap 'kwaliteit van het onderwijs'**. Daarin zullen de inspectie en de entiteit curriculum worden ondergebracht. De doorlichtingen zullen voortaan ook meer gedifferentieerd worden op basis van valide en realistische risico-indicatoren.
- Tevens wordt een ontwerpdecreet **leerzorgkader** voorbereid, dat na ruime bespreking vanaf 2009-2010 zal ingevoerd worden als nieuw referentiekader voor zorg aan leerlingen met specifieke noden in het basis- en secundair onderwijs. Austismespectrumstoornissen zullen in dat kader hun plaats krijgen, maar in afwachting daarvan zullen alvast in 2008 maatregelen terzake worden genomen.
- Een **Vlaamse kwalificatiestructuur** zal een overzicht geven van gehelen van competenties die nodig zijn bepaalde activiteiten in een bepaalde context goed uit te oefenen. Het moet toelaten die kwalificaties in te schalen binnen een van de 8 niveaus van het Europese Kwalificatieraamwerk (EQF). In 2008 is hierover een ontwerpdecreet gepland.
- Vanuit de gecombineerde ministeriële bevoegdheid voor onderwijs en werk is een **competentieagenda** met de sociale partners afgesproken opdat onderwijs-, opleiding- en vormingsorganisaties en bedrijven de essentiële competenties zouden onderkennen en ontwikkelen. In het kader daarvan starten proeftuinen inzake studiekeuze en werkplekieren en wordt een talentontwikkelingsportfolio (met alle informatie over eigen competenties en ervaringen) ontwikkeld. Ook de EVC, erkenning van verworven competenties zal verder worden versterkt.

iii) Proefprojecten

- In september 2007 startte een 3j-proefproject voor **meertalig onderwijs** CLIL in 9 scholen algemeen en technisch secundair onderwijs, waarbij 10-15% van het lessen in een andere taal wordt aangeboden, vnl. in Frans en Engels.
- De proeftuinen rond werkplekieren worden uitgebreid en uitgediept. **Werkplekieren** zal een volwaardig leertraject worden dat systematisch kan worden ingezet in het secundair - en het onderwijs en in de loopbaanontwikkeling. Het zal een verplicht onderdeel worden van elke HBO-opleiding.
- Tevens startten 10 projecten rond beroepsgerichte studiekeuze.
- In het DKO, **deeltijds kunstonderwijs** zijn vernieuwingsprojecten gestart gericht op samenwerking met andere onderwijsniveaus, culturele organisaties en amateurkunstgroepen, alsook op het aanwenden van ICT.
- Vijf centra voor volwassenenonderwijs organiseren tenslotte dit schooljaar een OOV, **opleiding van opleiders voor volwassenen**.